

רעיית צאן בישראל תהליכים ומדיניות

ד"ר אורית גינזבורג

מנהלת תחום שטחים פתוחים (רשות מרעה)
גורמי ייצור, משרד החקלאות ופיתוח הכפר

כנס הבקר והצאן, דצמבר 2019

חשיבות הרעייה בשטח הפתוח

- שמירה על השטחים הפתוחים
- דילול החורש, צמצום שריפות
- שימור קרקע ומניעת סחף
- פתיחת השטח למטרת תירות ונופש
- פרנסה לחקלאי
- שמירה על מגוון נופי וביולוגי
- תוצרת: איכות חלב ובשר
- בריאות העדר

רעיית צאן: בתרבות

הרעיה כסמל להנהגה: "וינהג את הצאן אחר המדבר" (שמות ג', א')

"אמר הקדוש ברוך הוא: יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם כך.. חייך, אתה תרעה את צאני ישראל" (שמות רבה ב')

תמונה אלכסנדר בידיה (צרפת, 1838-1863): משה רועה הצאן

רקע כללי: רשות המרעה

בשל התועלות הציבוריות הרבות והאינטרס המשותף והמורכבות למגדל קמה רשות המרעה בשנת 1977. כשיתוף פעולה בין 3 גופים:

משרד החקלאות: תכנון מקצועי והמלצות והשקעות משרד החקלאות
מינהל מקרקעי ישראל: הקצאת השטחים והפיקוח עי רמי (ע"י הסירת הירוקה)
קרן קיימת לישראל: ניהול מקצועי ביערות והקמת תשתיות לרעה

תחום שטחים פתוחים (רשות מרעה)

משרד החקלאות ופיתוח הכפר

אגף גורמי ייצור – הנהלה, מתכנני מרעה – במחוזות

- מתן חוות דעת להקצאות קרקע למרעה (לועדת עסקות של רמ"י)
- קידום נהלים, הצעות חוק והחלטות ממשלה
- תמיכות ובתכנון והקמת תשתיות למרעה מיטבי בשטח (בשיתוף קק"ל)
- קידום הסדרת מרעה בשטחי אש
- קידום שיתופי פעולה מקצועיים עם ארגונים ומשרדים – רמ"י, רט"ג, קק"ל, משרד הביטחון, מינהל התכנון, ועוד.
- קידום אמצעי מיפוי וטכנולוגיה לקביעת כושר נשיאה של שטחי מרעה
- קידום תכנית התייעלות בעדרי הבקר (בשיתוף שה"מ וארגון מגדלי בקר לבשר)
- קידום קול קורא למחקרי מרעה (בשיתוף המדען הראשי, שה"מ וארגון מגדלי בקר לבשר)

מעבר מטיילים

מנע בקר

צינור מים

מעבר בשביל אופניים

גידור

שוקת

מכלאה פריקה

תשתיות זמניות מוצבות בשטח בתיאום כלל הגורמים לטובת יעילות ברעיה וממשק רצוי. בהתאמה לפטור מהיתר לעבודה לצרכי מרעה (2001)

פרנסה,
תרבות
ומסורת

יער
ושמורת
טבע, מגוון
ביולוגי

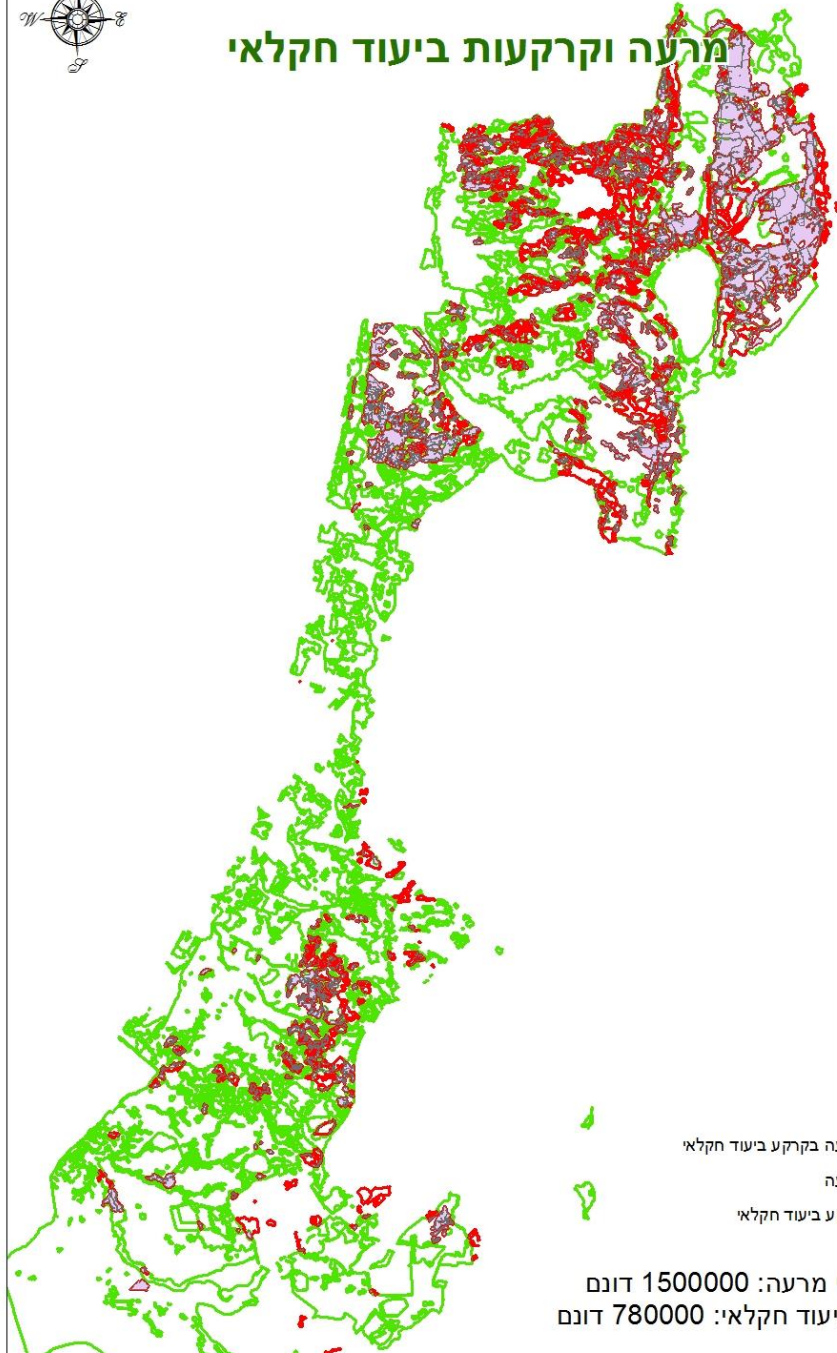
שטח מרעה: שטח
רב תפקודי

אזור פנאי
ונופש, נוף
פתוח

שטחי אש
ואימונים

מרעה וקרקעות ביעוד חקלאי

מרעה בישראל

ישנם כ 1.7 מיליון דונם שטחי מרעה מוסדרים בהרשאות רעיה של רמ"י (כ 8% משטחה של ישראל)

מעל ל 60% מהשטחים נמצאים באזור צפון (חדרה-מטולה)

כ 40% מהשטחים הם יערות ושמורות טבע

ההרשאות ניתנות לתקופה של עד 3 שנים

תקופת הרעייה בשמורות טבע ויערות משתנה לפי צרכי הממשק

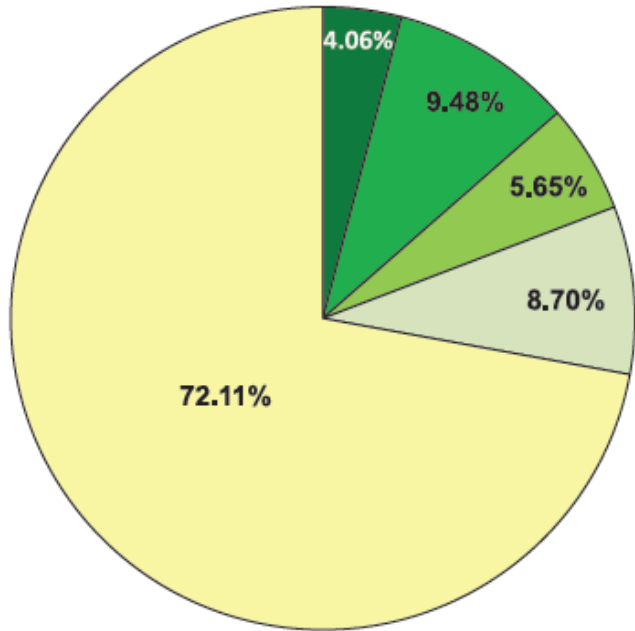
מאפיינים של רעיה וממשק עדר צאן

בקר: אוכל מגוון (עשבוני ומעוצה), היקף שטח גדול, עצמאי בשטח, ריווחי יותר למגדל דורש פחות מתקנים מורכבים, יתרון בממשק בשטחים בהיקפים גדולים ומרוחקים מיישוב. חיסרון: דורש גידור.

צאן כבשים: "מפונקות" ולא אוכלות הכל (עשבוני בעיקר), היקף השטח קטן, לא הולך עצמאי (נדרש רועה) ומוגבל מרחק, לכן יותר קל לנתב לממשק רצוי ללא תלות בגידור. חסרונות: רוחיות נמוכה, נדרשים מתקני קבע כמו דיר ולכן חייב להיות צמוד ישוב

צאן עיזים: מותאמות לרעיה בחורש צפוף ולצומח מעוצה (כ 70% מהזנתן), היקף השטח קטן, לא הולך עצמאי (נדרש רועה) ומוגבל מרחק, לכן יותר קל לנתב לממשק רצוי ללא תלות בגידור. חוסר ריווחיות, נדרשים מתקני קבע כמו דיר ולכן חייב להיות צמוד ישוב

פילוח סוגי מרעה ופוטנציאל מרעה בישראל

- יער נטוע
- חורש טבעי
- שיחיות/בתות בני-שיח
- בתות עשבוניות
- אחוז נמוך של כיסוי צומח

איור 3
התפלגות תצורות הצומח
בשטחים הטבעיים
והמיוערים בישראל (2015)

עזים	כבשים	בקר	דונם	
			14,828,000	שטח פתוח
			10,694,000	דליל
281,000		40,143	1,405,000	חורש
120,400		17,200	602,000	יער נטוע
167,556	119,683	32,222	837,782	שיח בתת בני שיח
	184,291	58,638	1,290,036	עשבוני
568,956	303,974	148,203		סך הכל
12,400	37,800	53,500		כיום

החישוב לפי ערכים ממוצעים של כושר נשיאה לכל סוג בעל חיים

דו"ח מצב הטבע 2016, המאר"ג

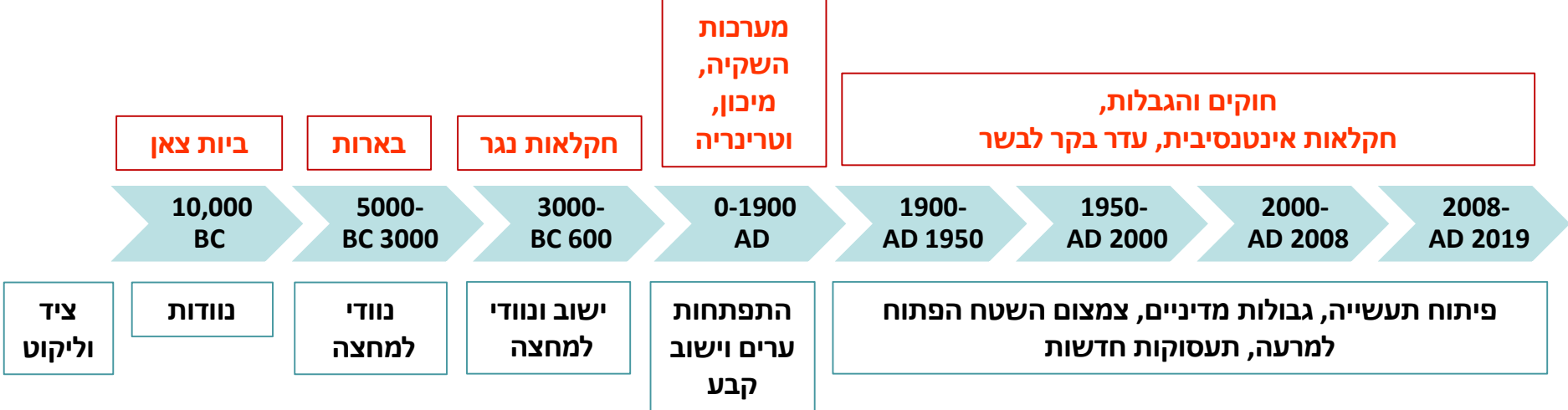
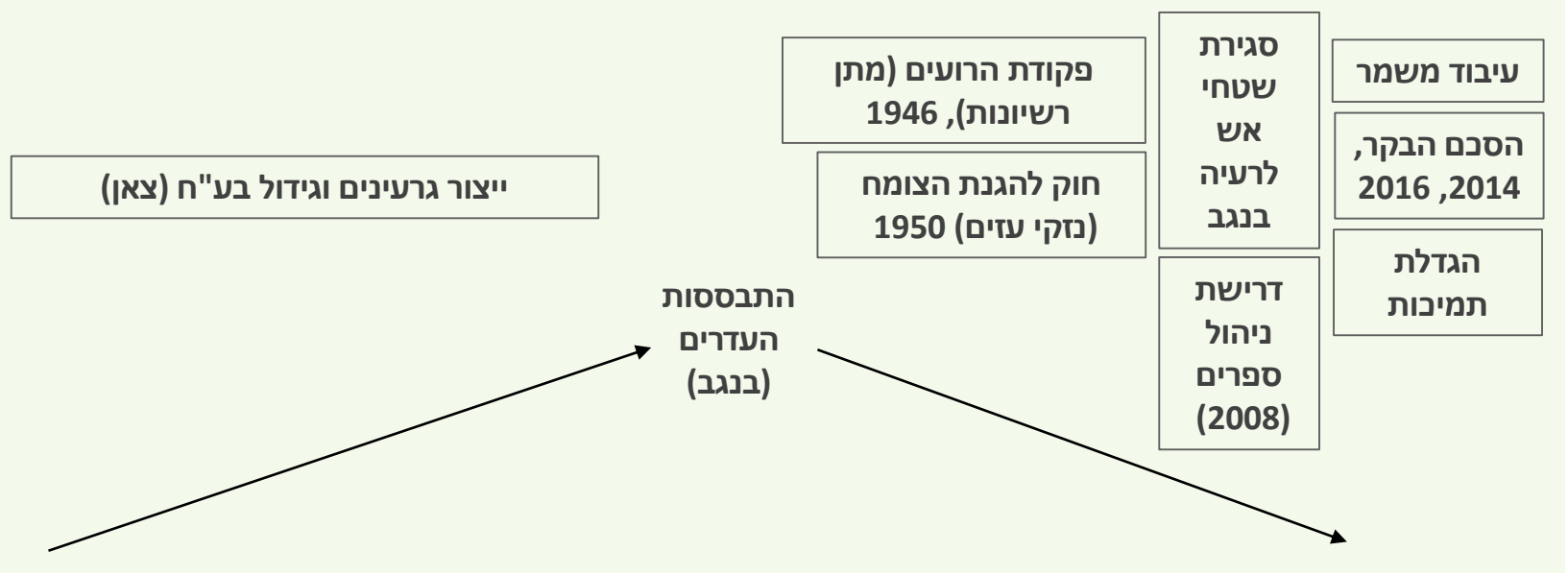
רעיית צאן: תהליכים

- במזרח התיכון הרעיה היא חלק בלתי נפרד מהנוף הטבעי והתרבותי, כבר למעלה מ 10,000 שנה.
- המטרה העיקרית ברעיה המסורתית היא הזנה של העדר. גידול העדר: בשר, חלב ומוצריו, סיבים.
- הרעיה מפוזרת במרחב והעדרים המשפחתיים נודדים, מלחמות טריטוריה.
- התבססות החקלאות: מעבר מגידול מבוסס מרעה לגידול בהזנה
- פיתוח עירוני: הצטמצמות השטחים הפתוחים ופוטנציאל המרעה
- חקיקה מגבילה, רווחיות נמוכה.

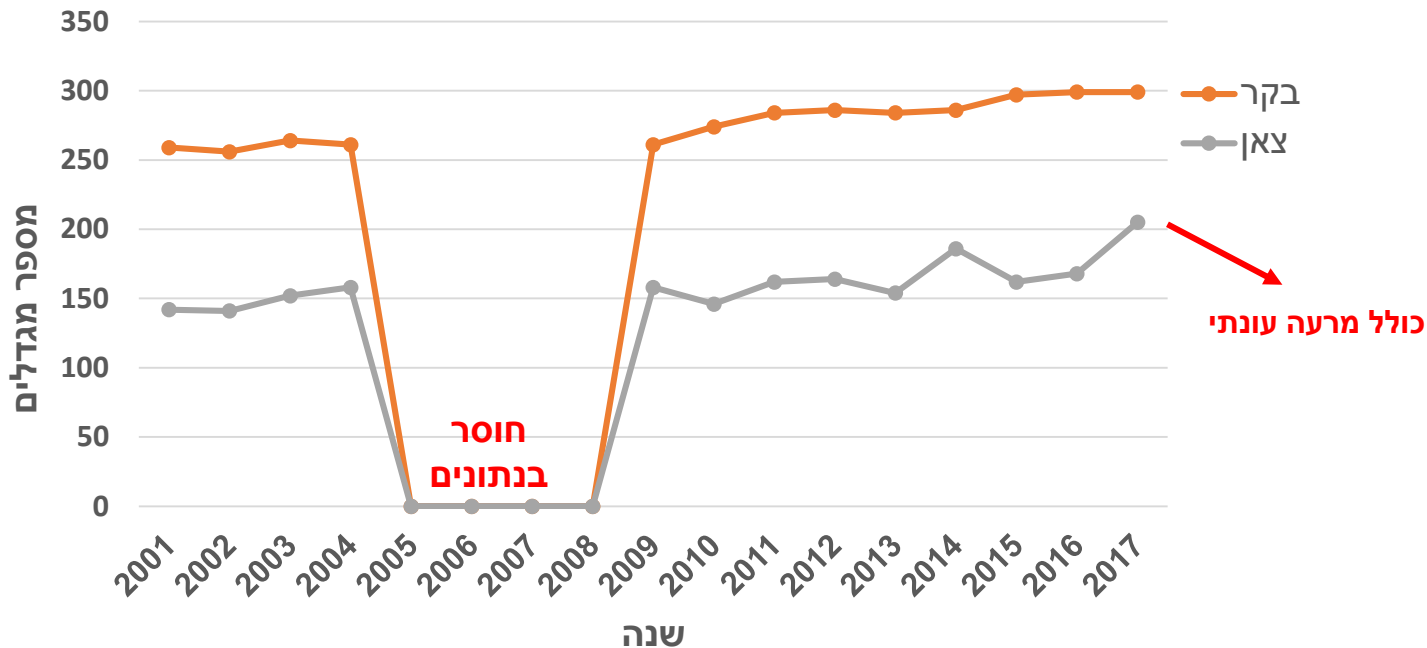
רועה צאן בסהרה צלום: אמיר קדר

רעייה ורעיית צאן: על ציר הזמן

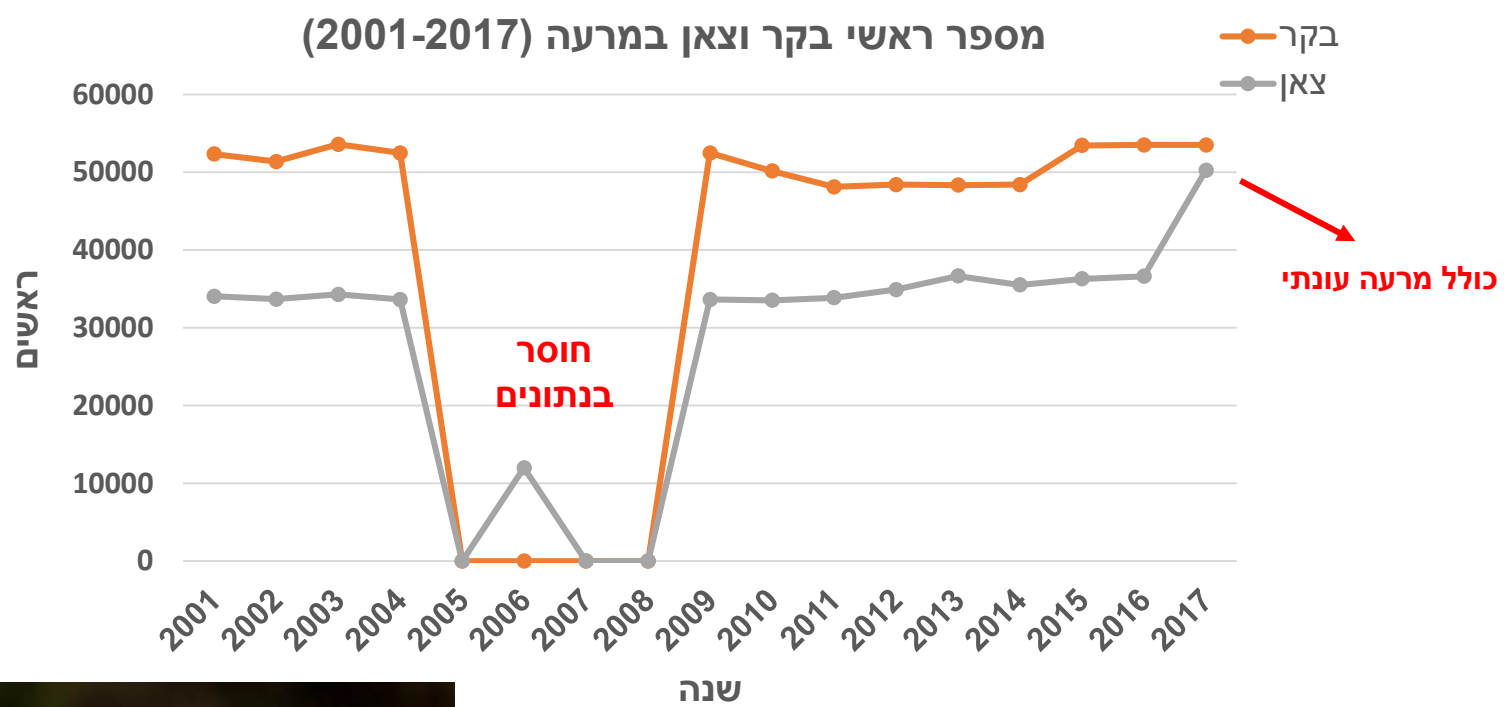
רעיית צאן: במספרים

מספר מגדלים בקר וצאן במרעה (2001-2017)

נתוני רשות מרעה ונתוני תמיכות שטחים פתוחים, אגף גורמי ייצור, משרד החקלאות ופיתוח הכפר

רעיית צאן: במספרים

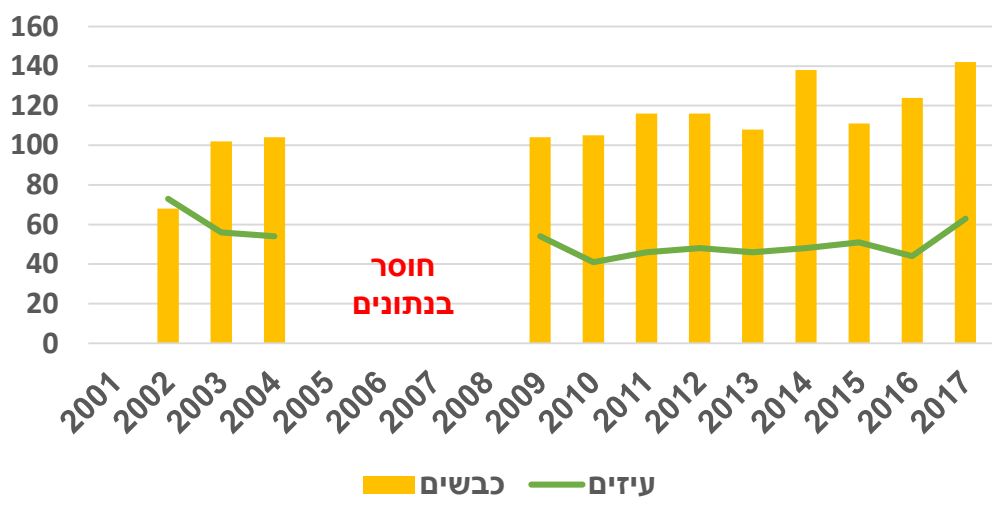

צילום: עירית טוהר

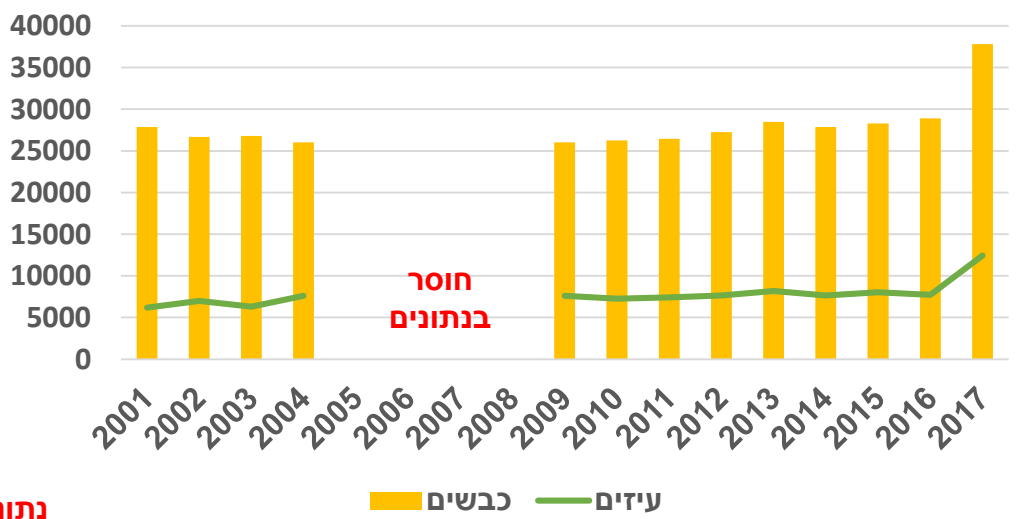
נתוני רשות מרעה ונתוני תמיכות שטחים פתוחים, אגף גורמי ייצור, משרד החקלאות ופיתוח הכפר

רעיית צאן: במספרים

מספר מגדלים: כבשים ועיזים (2001-2017)

מספר ראשים: כבשים ועיזים (2001-2017)

רעיית צאן: מרעה עונתי

ראשי צאן	שנה
70,000	1961
180,000	1988
60,000	2008
20,000	2009
21,539	2014
8,682	2017

2008-2010: חיוב באישור ניהול ספרים, סגירת שטחי אש לרעיה בנגב (לאנדו .י. 2015), כניסת עיבוד קרקע משמר וצמצום של רעיית שלפים (שיינבאום, א. מכון דש"א, 2015), חוסר בדור המשך בנגב.

קשיים כלכליים בהעברת העדר (הובלה ודמי רעייה גבוהים לעומת מזון מוגש חוסר בתשתיות ביערות (עד 2010)
פיצול המשפחה
קושי ברעיה בהר הגבוה וקושי בתנאי אקלים קשים.
ירידה ביצרנות בגלל התנאים הקשים.

רעיית צאן: שינויים במדיניות

שנה	מדיניות	השפעה צפויה
2008	חיוב באישורי ניהול ספרים	↓
2010	סגירת שטחי אש לרעייה בנגב וכניסת עיבוד משמר	↓
2014	הסכם הבקר, הורדת מכסים על יבוא עגלים	↓
2015	פרוייקט ברוצלזיס שו"ט (חיסון וניקוי עדרים)	↑ ↓
2017	הגדלת התמיכה הישירה ל 2 מלש"ח	↑
2018	ביטוח פינוי פגרים בצאן, (קנ"ט)	↑ ↓

- טיוב נתונים נדרש, בייחוד לגבי רעיה עונתית
- המרעה העונתי מושפע בעיקר משינויים חברתיים וכלכליים
- על פניו נראית יציבות בעדרים בחוזים ל 3 שנים (במספר מגדלים וראשים)
- גדילה מינורית בגלל הסדרות שטחים, אך מרביתם של בקר ולא צאן

קידום רעיית עיזים: מקרי בוחן בכרמל ובמשגב

הפרוייקט במימון הקרן לשטחים פתוחים ומשרד החקלאות ובשיתוף עם מכון דש"א

צילום: עירית טוהר

מטפל בשני חסמים עיקריים לגידול עיזים במרעה:

כלכלה: רווחיות נמוכה מאוד
תכנון: קושי בקבלת היתרים למבני הצאן ולתיירות

תודה שנשאתם!

oritg@moag.gov.il

0504276513

